

Kereszténység és kultúra francia szemmel

A francia iskolavitáról

„A franciák igencsak eredeti módon viszonyulnak az egyházhoz: minél határozottabban szavaznak a baloldalra, annál bátrabban bízzák gyermekeiket az úgynevezett *szabad iskolákra*” A Paris Match újságírójának néhány éve megfogalmazott észrevétele arra a folyamatra utal, amely a pár hónapja kirobbant „iskolavitához” vezetett. A *szabad iskola* (école libre) kifejezés Franciaországban a – laikus vagy egyházi kézben lévő – magániskolák jelölésére használatos. A 13 ezer magániskolába mintegy 2 és félmillióan járnak: az összes francia diáknak mintegy 20 százaléka. A szabad iskolák jelentős része egyházi (s ezen belül, 90%-os aránnyal) katolikus iskola. A 8934 katolikus oktatási intézményben 104 ezer tanító és tanár csaknem kétmillió diákkal foglalkozik – a francia fiatalok 16,6%-ával. Franciaország határain túlról nehéz nyomon követni, hogyan kerülhetett sor arra a meglehetősen anakronisztikusnak tűnő s főként hosszán elhúzódó küzdelemre, amelyet a kormány a szabad iskolák status quo-ja ellen indított. A jelenlegi francia kormányzatban vezető szerepet játszó pártok közös programja (Programme Commun) egyértelműen kimondja a szabad iskolák államosításának szükségességét. A tavaly ősz óta kritikussá vált helyzetet Alain Savary nevelésügyi miniszter 1983. október 19-én közzétett és december 21-én négy pontban összefoglalt javaslatai idézték elő, amelyeket már az 1984/85-ös tanév kezdetével életbe akart léptetni. Egy korábbi megfogalmazása szerint a cél nem „a szabad iskolákra gyakorolt kényszer”, hanem „a nemzeti oktatási rendszer lépésről lépésre történő megújítása”. Savary terve: az oktatásügy költségvetéséből a magániskoláknak juttatott összeget hozzá kell igazítani ahhoz, amelyet az állami iskolák kapnak; a területi közigazgatási testületek vegyenek részt a magániskolák anyagi támogatásában; ebből következően legyen beleszólásuk a magániskolai osztályok felállításának, illetve megszüntetésének kérdésében; s végül a magániskolák tanári állásait vonják egyfajta „közérdekű intézményrendszer” közös fedele alá. 1981-ben az akkor még elnökjelölt François Mitterand nevezetessé vált programirata – „meggyőzésről s nem kényszerről” szólva – „a nevelésügy nagy, közös, egységesített és laicizált” szolgálatát helyezte kilátásba. A múlt év januárjában viszont arra emlékeztetett a jelenlegi köztársasági elnök, hogy „személyes filozófiája a lelkiismereti szabadság tiszteletben tartását” diktálja számára.

A *La Vie c.* katolikus hetilap felmérése szerint a franciák 70%-a az oktatásügyi pluralizmust támogatja. Erről tanúskodott az idei év első harmadában lezajlott sorozatnyírt tüntetés is. A sokszázezer embert mozgósító tüntetéseket a március 4-i tetőzte be. Mintegy 6–800 ezren vonultak fel – többségükben katolikus iskolába járó diákok szülei – a közülük szerveződött „rendfenntartó csoportok” sora közt, fegyelmezett rendben. A békés akciót követő nagygyűlésen Lustiger párizsi érsek és P. Guiberteau, a francia katolikus iskolák szövetségének főtítkára, valamint Pierre Daniel, a gyermeiket szabad iskolában taníttató szülők szövetségének elnöke fogadta a tömeget.

Lustiger érsek szavai foglalják össze, hogyan válaszol a francia katolikus egyház Savary miniszter javaslataira: „Az iskola az egész nemzethez intézi kérdését: képes lesz-e arra, hogy ne veszítse el fiataljait? Tud-e életcélt közvetíteni nekik?” Az elnökség emelvényének háttéréül hatalmas „Liberté” felirat szolgált. Az egyházi iskola, amelyet, úgy tűnt, a szabadság „kerékkötőjeként” bélyegzett meg a francia politikai gondolkodás, a szellemi pluralizmust védelmezi a „laikus konzervativizmus” egységesítő törekvéseivel szemben – láthatóan jelentős tömegbázissal, a haladó gondolkodású laikusok oldaláról is.

A „szabad iskola” védelmezői természetesen nem azonos hangsúllyal bírálják a szocialista kormány iskolareform-javaslatát. A radikális jobboldal egyoldalú defenzívába vonult, Lustiger érsek és a katolikus iskolák vezetői viszont árnyaltabban szemlélik Savary miniszter programját. Úgy érzik, a „merev és terméketlen szembehelyezkedés” áldozata maga az ifjúság lenne. Készségesen bocsátkoznak tárgyalásokba az iskoláknak juttatott állami támogatás egységesítése és a pedagógusok helyzetének központi rendezése kérdésében. Az egyházi iskolák szabadversenyessé állásánálta ugyanis egyrészt sok pedagógus helyzetét bizonytalanná tette, másrészt irigységre adott okot számos állami iskola alkalmazottainak. A tanári állomány színvonalának egyenlőtlensége pedig semmiképpen sem szolgálja az oktatás és nevelés közös ügyét.

A *Le Monde* ez év március 3-i számában Savary árnyaltabban fogalmaz: „A kormány sosem szándékozott érinteni az oktatás szabadságát”. „Kulturkampfról” tehát nincs szó. P. Guiberteau a versaillesi nagygyűlésen kijelentette: a szellemi szabadság védelmében közzétett katolikus felhívás semmiképpen sem jelentheti azt, hogy „félénken egy mozdíthatatlan vagy bénító politikai status quo-ba kívánnánk menekülni”. A kormányprogram kihívására nem lehet válasz az intranzigencia: a pluralizmus igénye katolikus részről nem régi bástyák görcsös védelmét meghirdető apologetikus jelszó. Az egyház önvizsgálata éppúgy benne rejlik, mint a francia társadalom évszázadok során kiküzdött történelmi programjának korszerű, a dialógus jegyében való újraértelmezése. Annak felismerése, hogy a két jelző – „egyházi” és „szabad” – együttes említése korántsem hangzik paradoxonként a mai francia társadalom számára.

Mártonffy Marcel

A céljavesztett ember

„Voltak olyan korok, amikor az ember védelmében jogosnak látszhatott harcba indulni az egyház ellen. Ma az egyház lett az ember jogainak, legmélyebb lényegének védelmezője.” Erre figyeltek föl az iskola-vitában, s ezt fejtí ki elvi alapokon Lustiger bíboros, Párizs érseke, aki rövid idő alatt Európa egyik legtekintélyesebb főpásztorává lett. Pásztor, a szó teljes értelmében: irányt mutató, bátorító, figyelmeztető szava messzire hangzik, túl saját egyházmegyéjén, sőt hazáján.

Lustiger a keresztény ember és az egyházért felelős pásztor hivatástudatával néz szembe korunk problémáival. Az ÉTUDES 1983. októberi számában napjaink kultúrájának ellentmondásait vizsgálja. Korunk embere megpróbált elszakadni Istentől. „Az ember lett az ember célja, s közben az ember eszközzé vált az embernek” – mondja. Az autonóm ember maga tűzte ki céljait. Ezeket napjainkra többé-kevésbé sikerült elérnie, s ekkor kiderült, hogy ezek a célok „ellentmondásosak és elégtelenek”. Az ember ma kénytelen ráeszmélni arra, hogy